

Oponentský posudek

Autor práce: Vladimíra Kubíčková

Název práce: Každodenní život venkovského obyvatelstva ve světle testamentů

(jižní Čechy, 18. - 19. století)

Diplomová práce. Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých

Budějovicích, České Budějovice 2007 .

Práce Vladimíry Kubíčkové zpracovává velmi zajímavé téma, které u nás navíc nebylo pro venkovské prostředí příliš badatelsky studováno. Diplomová práce je vcelku logicky rozdělena do čtyř základních oddílů, které vycházejí z informací obsažených v tomto typu pramene. Autorka se rozhodla zabývat především hmotným majetkem poddaných a rodinnými strukturami, k nimž přidala i kapitoly týkající se stáří, smrti a kšaftovní praxe. Méně zdařilé je však uspořádání kapitol – právě část, v níž autorka rozebírá nejen okolnosti vzniku testamentů, ale též tento pramen jako takový, by patřila hned na začátek, nikoli až na konec diplomové práce. Zdá se, že základní otázka, zda, odkdy a za jakých okolností mohli poddaní kšaftovat, autorku nijak zásadně netrápí. Sepsat testament podle V. Kubíčkové mohl každý dospělý a zdravý poddaný (s. 14), i když na druhou stranu nás autorka nezapomene upozornit, že toto právo si poddaní „častokrát těžce vydobyli na vrchnosti“ (s. 67 a 84). O tom, jakými prostředky, nás autorka ovšem nezpravuje.

O úvodu celkově lze říci, že neodpovídá zcela standardům diplomové práce. Předně v něm postrádám vlastní vymezení zpracovávaného tématu – co autorka od jeho zpracovávání očekávala, jaké cíle a otázky si kladla a jakými metodami postupovala. Chaoticky působí přehled stavu bádání. Dosavadní přínos české historiografie na poli studia venkovského lidu odbývá V. Kubíčková jediným odstavcem, v němž se dozvíme, že venkovem se zabývali marxističtí historici v 50. letech 20. století, že tato díla byla poplatná režimu a že finančnímu hospodaření poddaných se věnovali historici v 90. letech (s. 8). Naopak poměrně obsáhle (s. 9-13) vysvětluje, co to jsou to historická antropologie, mikrohistorie, dějiny mentalit a každodennosti. Jakoby mimoděk autorka v úvodu zmíní, že její práce vychází z pramenů vzniklých na velkostatech Želeč a Mladá Vožice, přičemž charakteristiku druhého panství

odbude jedinou větou o tom, že velkostatek „byl založen roku 1678 rakouským rodem Küenburg“, jenž ho držel až do r. 1945 (s. 15).

Při četbě analýzy vlastního tématu – možná i vinou nedostatečného rozboru pramenné základny – stále častěji vyvstává otázka, zda autorka skutečně pracovala pouze s testamenty. I když studovala písemnosti, které byly vepsány do tzv. knih testamentů, může být velmi zavádějící udělat si obrázek o obsahu knih pouze na základě jejich názvu, bez dostatečné pramenné kritiky. Poslední vůle je obvykle dokument, v němž její autor (iniciátor) vyjadřuje své přání ohledně majetkového uspořádání po své smrti. Je proto nesmyslné, aby v něm řešil své výměnkářské dávky po svém odstoupení z hospodaření či okamžik, kdy svoji usedlost předá svému nástupci. Tyto záležitosti bývaly naopak součástí smluv, jimiž docházelo ke změně držitelů usedlosti. Nemohu rovněž souhlasit s tvrzením, že testamenty vznikaly nejčastěji tak, že je poddaní přicházeli nadiktovat „na úřad“ (s. 69). Je možné, že k tomuto závěru došla V. Kubíčková právě díky zkreslení, když do své analýzy zahrnula i smlouvy o převodu gruntu. Vzhledem k tomu, že poddaní se testamenty velmi často zabývali až v období těsně před smrtí, lze těžko předpokládat, že by za těchto okolností byli ve stavu, kdy by vůbec byli schopni do vrchnostenské kanceláře dojít.

V analýze obsahu testamentů se autorka přirozeně zabývá tím, co poddaní ve svých kšaftech odkazovali. V této kapitole by ovšem bylo namístě provést i socioprofesní analýzu prostředí, z něhož lidé, kteří po sobě zanechali závěť, pocházeli. Vzhledem k tomu, že V. Kubíčková nepodává žádné bližší informace o lokalitách, v nichž kšafty měly vznikat, nemůžeme vůbec posoudit, zda je vzniklý počet testamentů vysoký či nízký (v závislosti na počtu obyvatel). Především však chybí jakékoli údaje ohledně sociální stratifikace zkoumaných panství či o sociálních kategoriích, v nichž bylo pořizování posledních vůlí obvyklé. Analýza obsahu testamentů se tak stává pouze mechanickou interpretací bez větší výpovědní hodnoty – pro autorku jsou všechny nemovitosti automaticky „gruntem“, i když z citací vyplývá, že zrovna tak byly odkazovány i domky. Neznalost sociálního prostředí zkoumaných lokalit i rozdílů mezi sociálními vrstvami pak ústí v autorčino podivení se nad tím, jak velké rozdíly v cenách „gruntů“ panovaly (s. 21). Úsměvný je pak způsob, jímž autorka přepisuje peněžní sumy – 16 zl. 40 kr. je pro ni „16 zlatých (40 krát)“ (s. 28).

Za hlavní přínos práce V. Kubíčkové pokládám to, že umožnila nahlédnout do fungování a vybavení venkovské domácnosti na přelomu 18. a 19. století a že se pokusila o jakousi kategorizaci odkazů, které se nejčastěji v testamentech objevovaly. Nicméně se domnívám, že předložená práce trpí vážnými nedostatky, které vycházejí především z nedostatečně provedené pramenné kritiky i z poměrně malé obeznamenosti s relevantní

odbornou literaturou. Potřebné formální náležitosti (citační úzus) si až na drobnosti autorka vcelku osvojila, poněkud však pokulhává stylistické zpracování a V. Kubičková se nevyhnula ani gramatickým chybám. Přesto se domnívám, že práci je možné doporučit k obhajobě, a to s hodnocením VELMI DOBŘE.

V Praze dne 20. 8. 2007

PhDr. Alice Velková, Ph.D.